

Het RES MANIFEST

De lokale beweging, energievoöperaties en burgerinitiatieven juichen toe dat Noord-Holland middels de concept-RES Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid het aanbod doet om in 2030 in totaal zo'n 6,9 TWh aan hernieuwbare energie op te wekken. Daarnaast wordt ook een aanzet gegeven om tot de realisatie van duurzame warmte richting RES 1.0 te komen.

De spelregels en voorwaarden waaronder deze realisatie moet plaatsvinden, zijn in de ogen van de Vereniging Energiecoöperaties en -initiatieven Noord-Holland (VEINH) echter onvolledig en niet duidelijk.

Het RES Manifest bevat 10 essentiële randvoorwaarden waaraan volgens VEINH moet worden voldaan om de in de concept-RES vastgelegde ambitie op een eerlijke en succesvolle manier vorm te geven. Op die manier kunnen zo veel mogelijk inwoners, lokale bedrijven en maatschappelijke organisaties in onze provincie daadwerkelijk een bijdrage leveren aan deze transitie en hier ook de vruchten van plukken.

VEINH vraagt gemeenten in de provincie Noord-Holland deze randvoorwaarden te erkennen, mee te nemen in de bespreking en uitvoering van de (concept) RES en met ons samen op te trekken om een eerlijk en kansrijk speelveld te creëren waarbinnen de transitie naar hernieuwbare energie in onze provincie kan plaatsvinden.

Vereniging Energiecoöperaties en -initiatieven in Noord-Holland (VEINH)

Juni 2020

1 Geef invulling aan lokaal eigendom door te borgen dat burgers en (kleine) bedrijven voor tenminste 50% kunnen participeren in de te realiseren grootschalige opwek van hernieuwbare energie en warmte. 'Lokaal eigendom' wordt door veel gemeenten binnen de concept-RES niet of nauwelijks genoemd. Met lokaal eigendom wordt niet alleen het draagvlak vergroot, maar vloeit daarnaast een groot deel van de opbrengsten terug naar de lokale gemeenschap en wordt ook de sociale energietransitie aangejaagd.

In het Klimaatakkoord staat het streven dat nieuwe duurzame energieprojecten, bijvoorbeeld met zonne- en windenergie, voor 50% in eigendom komen van omwonenden en (kleine) lokale bedrijven.

50% lokaal eigendom is een belangrijk middel om het draagvlak voor de energietransitie te versterken, zeker als het gaat om de realisatie van hernieuwbare opwek op plekken die goed zichtbaar zijn, zoals in de buurt van woonwijken, in groen of aan de randen van stedelijke gebieden.

Daarnaast is lokaal eigendom een manier om de baten van een hernieuwbaar energieproject terug te laten vloeien naar de omgeving, omdat omwonenden en bedrijven dan mede-eigenaar en mede-ontwikkelaar zijn. 50% lokaal eigendom zorgt voor een gelijkwaardige en transparante samenwerking tussen betrokkenen en creëert ook mogelijkheden om mensen met een kleine beurs – die vaak een relatief groot deel van hun inkomen zien opgaan aan energiekosten – mee te laten profiteren van de transitie naar hernieuwbare energie.

Wij vinden dat in de concept-RES een prominent hoofdstuk over participatie en draagvlak moet worden opgenomen met een volwassen participatieplan. Belangrijk onderdeel van participatie is dat overheden constant en positief over de energietransitie berichten, iets wat tot nu toe ontbreekt. Bovendien zouden gemeenten, de provincie Noord-Holland en andere betrokkenen bij alle te realiseren hernieuwbare opwek minimaal 50% lokaal eigendom als standaard moeten opnemen.

2 Beloon gebouweigenaren die (naast eigen opwek) hun grote daken openstellen voor collectieve opwek en zorg ervoor dat collectieve zonnestroominstallaties een positieve bijdrage leveren aan het energielabel van de gebouwen waarop ze geplaatst worden. De concept-RES zet namelijk in op grootschalige opwek op grote daken, maar vermeldt niet dat voor de realisatie extra prikkels noodzakelijk zijn.

Een groot deel van de grote daken bevindt zich op gebouwen van vastgoedpartijen die deze panden zelf niet gebruiken maar verhuren. Voor de huurders van deze panden is het slechts in zeer beperkte mate mogelijk en/of aantrekkelijk om op deze daken zonnepanelen te plaatsen.

Bij utiliteitsbouw (alle panden zonder woonbestemming) is het voor de eigenaren/verhuurders in veel gevallen niet interessant om deze daken van zonnepanelen te voorzien, zeker wanneer de opgewekte elektriciteit niet zelf of door de huurders wordt afgenomen. Ook het ter beschikking stellen van het oppervlak aan een derde partij heeft weinig voordelen en telt in veel gevallen niet mee voor verbetering van het energielabel van het betreffende pand.

Door het ontbreken van een duidelijke prikkel is er voor de betrokken partijen weinig interesse om op deze grote daken zonnepanelen te plaatsen. Dit zou in de concept-RES onderkend moeten worden.

Gemeenten kunnen hier verandering in brengen, bijvoorbeeld door gebouweigenaren een korting op de Onroerend Zaakbelasting OZB of een vergoeding voor de Certificaten van Oorsprong (CvO's) van de energie te geven wanneer op hun daken toch hernieuwbare energie wordt opgewekt.

Onder de huidige wetgeving telt een gebouwgebonden zonnestroominstallatie waarvan het economisch en juridisch eigendom bij een derde partij ligt – bijvoorbeeld in het geval van een collectieve zonnestroominstallatie van een energiecoöperatie – niet mee in de berekening van de energieprestatie van een gebouw en de vaststelling van het energielabel.

Vanaf januari 2021 wordt beoogd om de nieuwe [BENG \(Bijna Energie Neutrale Gebouwen\)](#) in te voeren, waarbij de bepaling van het energielabel gebaseerd zal worden op [NTA 8800 norm](#). Op dit moment is nog niet duidelijk of onder deze nieuwe wetgeving een door derden gefinancierde zonnestroominstallatie meetelt voor het energielabel van het gebouw.

Gemeenten kunnen er bij de overheid op aandringen om collectief gefinancierde zonnestroominstallaties op grote daken mee te laten tellen in het energielabel. Deze maatregel kost niets, maar verhoogt de kans dat zonnestroomprojecten op grote daken ook daadwerkelijk worden gerealiseerd en het minimale aandeel van 50% lokaal eigendom invulling krijgt.

3 Erken in de concept-RES dat veel grote daken niet sterk genoeg zijn voor het plaatsen van zonnepanelen en steun de noodzaak voor het opzetten van een actieprogramma voor het verbeteren van deze grote daken. Voorkom tegelijkertijd dat er nog langer nieuwe gebouwen worden neergezet waarvan de daken niet berekend zijn op zonnepanelen.

In veel RES-regio's wordt 'zon op grote daken' als belangrijkste bouwsteen voor de opwek van hernieuwbare energie gezien. Deze bouwsteen werd ook door het leeuwendeel van de deelnemers van de Lokale Scenario Ateliers (LSA's) tijdens de totstandkoming van de concept-RES ondersteund en als 'laaghangend fruit' aangemerkt. In de verschillende scenario's wordt uitgegaan dat 30% van de grote daken hiervoor op termijn benut kan worden.

Bestaande utiliteitsgebouwen (panden die geen woonbestemming hebben) zijn echter voor het overgrote deel niet ontworpen om de extra ballast van een zonnestroominstallatie te kunnen dragen. De noodzakelijke aanpassingen aan de constructie worden in het algemeen te duur om die in de business case van de PV-installatie mee te nemen, waardoor veel projecten geen doorgang vinden of slechts een klein deel van het dakoppervlak wordt voorzien van zonnepanelen. De beoogde 30% kan dus alleen worden gerealiseerd na constructieverbeteringen, iets wat in de concept-RES als voorwaarde moet worden erkend.

Daarnaast worden er in Noord-Holland op dit moment nog steeds nieuwe logistieke centra, datacenters en andere grote gebouwen neergezet waarvan – meestal uit kostenoverwegingen – de dakconstructie niet berekend is op het (op een later moment) plaatsen van zonnepanelen.

Pas regelgeving aan en maak het doen van benodigde constructieaanpassingen aantrekkelijker, bijvoorbeeld via financiële voordelen of andere prikkels. Zo ontstaat meer geschikt dakoppervlak voor de opwek van hernieuwbare energie. Stel bij nieuwe gebouwen als voorwaarde dat de daken al bij oplevering sterk genoeg moeten zijn voor het dragen van zonnepanelen; o.a. door relevante regelgeving en eisen aan te passen of het bouwbesluit te wijzigen.

4 Creëer in Noord-Holland een regionaal of provinciaal ontwikkel- en investeringsfonds om bedrijven, maatschappelijke instellingen, energiecoöperaties, VvE's of bewonersgroepen tegen gunstige voorwaarden hun duurzame project te laten financieren. Zonder externe financiering kan het in de concept-RES beschreven potentieel aan hernieuwbare opwek niet worden gerealiseerd.

Slechts een deel van de te realiseren hernieuwbare opwek kan uit eigen vermogen of door middel van crowdfunding worden gefinancierd. Bedrijven die zelf een groot dak hebben zijn huiverig om werkkapitaal dat bestemd is voor de bedrijfsvoering opzij te zetten voor bijvoorbeeld het plaatsen van zonnepanelen. Op andere zoeklocaties is de realisatie van hernieuwbare opwek vanwege allerlei voorwaarden en restricties voor commerciële spelers niet interessant.

Energiecoöperaties en andere lokale partijen zijn in Noord-Holland volledig aangewezen op crowdfunding en zouden meer projecten realiseren wanneer laagdrempelige projectfinanciering middels een ontwikkelfonds of regionaal energiefonds voor handen zou zijn, zoals dat al met succes in andere provincies is geregeld. Het PDENH (Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland) verstrekt weliswaar projectfinanciering, maar pas vanaf 500.000 euro en tegen 6 of 7 % rente. Bij de meeste banken is projectfinanciering pas mogelijk vanaf een financieringsbehoefte vanaf 1 miljoen euro.

Om de te realiseren hernieuwbare opwek binnen de RES daadwerkelijk gestalte te geven en ook voor 50% lokaal eigendom te zorgen, is projectfinanciering middels een revolverend ontwikkelfonds of regionaal energiefonds tegen aantrekkelijke voorwaarden onontbeerlijk. Zo kunnen ook de eventuele benodigde aanpassingen aan de constructie, dakbedekking, etc. – een eerste voorwaarde bij veel grote daken om überhaupt zonnepanelen te kunnen plaatsen – mee worden gefinancierd.

5 Versoepel de regels voor het plaatsen van (kleinere) windmolens, zeker op plekken waar draagvlak is. Het huidige overheidsbeleid is ongunstig voor een rendabele exploitatie van windmolens op land. De stringente eisen voor o.a. afstand tot bestaande bebouwing en het feit dat de toegekende subsidie alleen voldoende is voor de bouw van en exploitatie van grote windmolens, maakt de realisatie van kleinschalige windparken met kleinere molens vrijwel onmogelijk.

Kleinere windparken met lagere windmolens zijn relatief gemakkelijk in te passen in het landschap en kunnen gerealiseerd en geëxploiteerd worden door lokale initiatieven. Toch komt dit soort projecten tot nu toe niet van de grond.

Aanpassingen van eisen in de voorgestelde omgevingsvisies en in de voorgelegde subsidieregelingen zijn hoogst noodzakelijk. Ook de onnodig rigide verhouding tussen rotordiameter en ashoogte beperkt de keuze aan goede turbines. Dit belemmert de optimale keuze voor de exploitanten en zorgt er zelfs voor dat bepaalde fabrikanten onnodig buiten spel worden gezet.

Windmolens – ook de kleinere modellen – maken efficiënt gebruik van de schaarse grond en staan meervoudig ruimtegebruik toe, waardoor een combinatie met bijvoorbeeld landbouw mogelijk blijft. Dat verbetert in hoge mate de efficiëntie van energie-opwek en -distributie .

6 Wees als gemeente een Procesregisseur en erken in de concept-RES dat de realisatie van hernieuwbare opwek op land een maatschappelijke opgave is die om een langdurige en heldere regie vraagt. Leg deze regie neer bij een onafhankelijke lokale of regionale partij die voor een beter resultaat op lange termijn gaat, lokale spelers en burgers betreft en de juiste maatschappelijke afwegingen kan maken.

De afgelopen jaren zijn er door verschillende gemeenten en ook door de provincie Noord-Holland in samenwerking met commerciële partijen acties georganiseerd om met name op bedrijventerreinen meer hernieuwbare opwek te realiseren. Deze partijen vragen vaak eerst SDE+ aan voor geïnteresseerde dakeigenaren om vervolgens na het toekennen hiervan te moeten concluderen dat het project geen doorgang kan vinden, bijvoorbeeld vanwege zwakke dakconstructie, een onrendabele business case, benodigd dakonderhoud, verkoop/sloop, milieuwetgeving (energielabel) of gemeentelijk beleid (gebiedsontwikkeling, etc.).

Omdat deze projecten pas na een extra inspanning kunnen worden gerealiseerd, wordt een groot deel van de toegekende SDE+ niet gebruikt. Bovendien mag er voor die locaties in de 3 jaar die volgen ook geen nieuwe SDE+ worden aangevraagd, waardoor de realisatie van hernieuwbare opwek op die plekken niet versnelt, maar juist verder stagneert. Dat is zonde en onnodig.

Door per regio een niet-commerciële en onafhankelijke partij aan te stellen die gebouw eigenaren langdurig begeleidt naar de realisatie van hernieuwbare opwek, kan het maximale opwekpotentieel van de in de concept-RES aangewezen zoekgebieden wel daadwerkelijk worden gerealiseerd. En kan ook draagvlak en participatie worden gerealiseerd door de omgeving al vanaf het allereerste begin te betrekken.

‘De regie’ van de energietransitie is door het Rijk neergelegd bij de gemeenten. Invulling van de regierol kan op verschillende manieren. Programma Aardgasvrije Wijken formuleert 4 opties, waarvan wij de optie van Procesregisseur sterk aanbevelen. De Procesregisseur zet in op co-creatie, waardoor participatie, draagvlak en lokaal eigendom de beste kansen krijgen. Zie: [Keuze regierollen gemeenten in de energietransitie](#).

7 Geef reeds bestaande projecten (groen en rijp) van energiecoöperaties actief de kans om te slagen door ze ook in de concept-RES op te nemen. Buurtinitiatieven en energiecoöperaties hebben tal van hernieuwbare projecten lopen, maar die zijn niet meegenomen in de concept-RES. Dit werkt ondermijnend en is demotiverend voor de mensen die zich met deze projecten bezighouden. Dat heeft een verlamdend effect op de energietransitie en dat kan de bedoeling niet zijn.

In veel gemeenten zijn tal van initiatieven en energiecoöperaties bezig met de voorbereiding en realisatie van hernieuwbare energieprojecten. Vaak zijn deze gepland op locaties waar – mede dankzij participatie van de omgeving – veel draagvlak is.

Deze projecten zijn in veel gevallen niet meegenomen in de concept-RES, terwijl dat wel logisch was geweest. De [Vereniging van Energiecoöperaties en Initiatieven in Noord-Holland \(VEI NH\)](#) heeft een lijst opgesteld met de bestaande lokale/regionale coöperatieve projecten. Deze kunnen in de concept-RES als bijlage opgenomen worden als ‘kansrijk’, ook die projecten die nog niet in zoekgebieden liggen. Deze lijst sturen we mee als bijlage bij dit Manifest.

8 Laat initiatieven en energiecoöperaties aanschuiven en meepraten in de totstandkoming van de Regionale Structuur Warmte (RWS). In de concept-RES worden – als het gaat om de ontwikkeling van een strategie voor duurzame warmte richting RES 1.0 – energiecoöperaties op dit moment niet als stakeholder gezien. Dat terwijl veel coöperaties al actief bezig met energiebesparing en duurzame warmte-opwek in wijken.

De concept-RES besteedt naast stroomopwekking terecht ook enige aandacht aan duurzame warmte, via de term Regionale Structuur Warmte. De concept-RES geeft ook aan met welke stakeholders de verdere strategie richting RES 1.0 besproken moet worden.

De energiecoöperaties worden hierbij niet genoemd terwijl de warmtetransitie juist vooral bewoners en bedrijven zal raken en al veel energiecoöperaties lang actief bezig zijn met energiebesparing en duurzame warmte-opwek in wijken.

Het is essentieel om de energiecoöperaties in Noord-Holland via de VEI NH actief te betrekken bij de warmtetransitie. De landelijke koepel Energie Samen heeft een kennis- en ontwikkeltak - Buurtwarmte - die zich puur richt op de realisatie van collectieve warmte; en heeft hiervoor ook een provinciale coördinator in Noord-Holland aangesteld.

9 Stimuleer meervoudig ruimtegebruik – ook als het gaat om warmte – en richt een fonds op voor meervoudig ruimtegebruik binnen de energietransitie. De concept-RES blijft achter in het voornemen om in te zetten op meervoudig ruimtegebruik. Dat terwijl meervoudig ruimtegebruik ervoor zorgt dat er minder vierkante meters nodig zijn voor de opwek van hernieuwbare elektriciteit en warmte en dat tegelijkertijd de maatschappelijke kosten zullen dalen.

Wanneer een beschikbare vierkante meter wordt gebruikt voor twee of meer functies – zoals bijvoorbeeld landbouw onder zonnepanelen – is sprake van meervoudig ruimtegebruik. De Noord-Hollandse Energieregio heeft in een vijftal rapporten de kansen voor meervoudig ruimtegebruik onderzocht. Het gaat om combinaties van het duurzaam opwekken van energie met infrastructuur, natuur, landbouw, vliegvelden en cultureel erfgoed. Wij juichen dit toe, in de eerste plaats omdat de kosten voor energieprojecten kunnen dalen. Immers, de vierkante meters worden gedeeld waardoor hernieuwbare energieprojecten niet het volle pond voor de ruimte hoeven te betalen.

Bovendien dalen de maatschappelijke kosten, zeker wanneer een project beter inpasbaar is door meervoudig ruimtegebruik. Denk bijvoorbeeld aan een vliegveld waar een zonneweide weinig impact heeft op het landschap. Tenslotte kunnen door het creëren van de juiste omstandigheden de energieopbrengsten stijgen door meervoudig ruimtegebruik; bijvoorbeeld wanneer koeling door aanwezige natuur ervoor zorgt dat zonnepanelen efficiënter hun werk kunnen doen.

Onderzoek naar meervoudig ruimtegebruik is tot nu toe vooral gericht geweest op de mogelijkheden rondom het opwekken van duurzame elektriciteit. Maar ook de warmtetransitie kan door meervoudig ruimtegebruik meer opleveren en tegen lagere kosten worden gerealiseerd. Wij pleiten daarom voor meer onderzoek naar de positieve relatie tussen warmte en de RES.

Daarnaast is het belangrijk dat de financiële obstakels die zich voordoen bij meervoudig ruimtegebruik worden onderkend en worden opgelost. Veel commerciële financiers zien bij meervoudige projecten vaak meervoudige risico's, met als gevolg dat initiatiefnemers energieprojecten noodgedwongen voor zich uitschuiven of zelfs helemaal schrappen. Een fonds dat meervoudig ruimtegebruik stimuleert en zekerheid biedt, zorgt ervoor dat projecten met meervoudig ruimtegebruik wel van de grond komen.

10 Pleit ervoor om het rendement van hernieuwbare energieprojecten te verbeteren door de SDE++ op land te verhogen en de energiebelasting aan te passen en te vereenvoudigen. Op die manier wordt het aantrekkelijker om voor eigen opwek grote daken van zonnestroominstallaties te voorzien en/of windmolens te plaatsen. Subsidies zoals SDE++ zijn namelijk nauwelijks nog interessant voor de in de concept-RES beoogde realisatie van hernieuwbare opwek op land en ook de degressieve energiebelasting werkt contraproductief.

De SDE++-regeling voor de realisatie van hernieuwbare opwek is te veel gericht op kostenminimalisatie van de regeling. Hierdoor dreigen juist projecten waar in potentie veel draagvlak te behalen valt, in het water te vallen. Denk bijvoorbeeld aan zonprojecten op grote daken of aan kleinere windmolens die in overleg met bewoners en natuurorganisaties goed in het landschap ingepast worden. De lagere masthoogte resulteert weliswaar in een lagere economische efficiëntie maar de 'sociale efficiëntie' is vaak veel hoger. SDE++ laat binnen de businesscase al helemaal geen ruimte over voor andere essentiële maatregelen voor draagvlak, zoals een lokaal fonds en versterking van de natuur.

Ook het huidige stelsel voor energiebelasting werkt contraproductief. Particuliere huishoudens betalen in 2020 per gebruikte kWh ruim zo'n 15 cent belasting. Een investering in zonnepanelen op eigen dak verdient zich hierdoor in ca. 7 jaar terug. Maar bij bedrijven met BTW-verrekening ligt dit anders omdat de belasting per kWh sterk degressief is. Hoe meer stroom er verbruikt wordt, des te goedkoper deze elektriciteit per kWh wordt. Maar tegelijkertijd ook: des te minder aantrekkelijk het wordt om bijvoorbeeld in zonnepanelen te investeren. Immers, het financiële voordeel ten opzichte van 'reguliere' stroom neemt bij een hoger verbruik snel af.

Zone	Verbruik per jaar	Belasting per kWh
1	0 t/m 10.000 kWh	12,5 cent
2	10.001 t/m 50.000 kWh	8,83 cent
3	50.001 t/m 10 miljoen kWh	4,12 cent
4	meer dan 10 miljoen kWh	0,18 cent

Wanneer de belasting per kWh in Zone 2 en Zone 3 zou worden verhoogd tot een niveau dat vergelijkbaar is met Zone 1, is er geen enkele subsidie meer nodig om de zonnestroominstallaties op bijvoorbeeld grote daken rendabel te maken.

Door de extra belastinginkomsten via een andere weg weer ten goede te laten komen aan deze bedrijven, hoeft dit niet tot lastenverzwaring voor deze ondernemingen te leiden, terwijl er tegelijkertijd wel een sterke stimulans ontstaat om te verduurzamen. Zo zorgen we ervoor dat de gebruiker betaalt en hoeft het geld niet via ingewikkelde subsidiemechanismen te worden rondgepompt.

De voorwaarden voor een succesvolle uitrol van de Regionale Energie Strategie zoals benoemd in het RES Manifest zijn opgesteld in samenwerking met de energiecoöperaties en initiatieven in Noord-Holland en deels overgenomen van aanbevelingen in het [jaarverslag 2019](#) van [Stichting Kennemer Energie \(SKE\)](#).